

Nr 466.

Av herrar **Osvald** och **Weiland**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.*

I propositionen nr 176 har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att godkänna den mellan regeringen å ena sidan och representanter för Sveriges lantbruksförbund och Riksförbundet Landsbygdens folk å den andra träffade överenskommelsen angående grunderna för prissättning å jordbrukets produkter för tiden den 1 januari till den 31 augusti 1952. Enligt den av regeringen godkända överenskommelsen skall det kalkylmässiga underskottet, 328,5 miljoner kronor, täckas dels genom prishöjningar på vissa livsmedel, dels genom subventioner. Jordbruket skall dock ej erhålla full täckning för underskottet, utan ett belopp på omkring 41 miljoner kronor lämnas okompenserat.

En väsentlig orsak till det stora kalkylunderskottet är som bekant den, att vetet under år 1951 angreps mycket svårt av svartrost. Minskningen av inkomsterna från brödspannmålsarealen har uppskattats till 128,2 miljoner kronor, varav i runt tal 110 miljoner kronor torde hänföra sig till svartrostskadorna. Dessa har inräknats i jordbrukets totalalkyl.

Departementschefen anför vid behandlingen av spörsmålen om särskilt stöd åt vissa jordbrukare, som drabbats av översvämnings- eller regnskador, att han i princip ansluter sig till den ståndpunkt, som hans företrädare i ämbetet intog vid anmälan av frågan om utlämnande av stödlån till jordbrukare för förluster på grund av ogynnsamma väderleksförhållanden hösten 1950. Ett särskilt ingripande från det allmännas sida utöver vad som sker inom ramen för jordbruksregleringen borde endast förekomma, då så kunde anses påkallat av trängande sociala skäl. Vi kan icke ansluta oss till denna uppfattning utan anser, att svartrostskadorna icke bör inräknas i totalalkylen. Då skadorna är jämförelsevis ringa, blir det av mindre betydelse på vilket sätt de regleras, men då de når en sådan omfattning som 1951 års svartrostskador blir olägenheterna av att reglera dem via jordbrukets totalalkyl uppenbara. Dels medför de nämligen onödigt stora, tillfälliga underskott i kalkylen, dels kan förluster, som drabbat en grupp av jordbrukare, leda till prishöjningar på produkter från en annan grupp av jordbrukare. I det här aktuella fallet blir det inte bara så, att en del veteodlare får en ersättning, som endast till ringa del täcker deras förluster, under det att för andra ersättningen kommer som ett tillskott ovanpå inkomsterna av en full skörd, utan det medför dessutom, att den stora förlusten för veteodlar-

na täckes bland annat genom en höjning av priserna på andra produkter än vete.

Svartrosthärjningen var en naturkatastrof, som drabbade vårt lands jordbruk. Den skördeminskning den åstadkom var inom stora områden av helt annan storleksordning än de växlingar kring medeltalen, varmed totalalkylen i vanliga fall har att räkna. Ersättning för förlusterna bör därför enligt vår mening utgå av statsmedel på annat sätt än genom jordbrukets totalalkyl, t. ex. på samma sätt som ersättningen för sandstormsskador. Enligt den här utvecklade uppfattningen bör alltså ersättningen för svartrostskadorna utbrytas ur totalalkylen, varigenom underskottet i denna minskas med motsvarande belopp. Ersättningen bör utgå direkt ur budgeten såsom ett särskilt anslag. Det skall erkännas, att det stöter på vissa svårigheter att rättvist fördela ersättningen till de av svartrosten drabbade jordbrukarna. Bristen på rättvisa är emellertid långt mer iögonenfallande i den av regeringen godkända uppgörelsen än vad den med lämplig utformning behöver vara.

För en jordbrukare i Sydsverige, som hade t. ex. 10 ha vete, blev förlusten kanske 10 000 kronor eller mera, men enligt det nu föreliggande förslaget får han i ersättning endast 1 500 kronor. En jordbrukare i Mellansverige, som hade samma veteareal och där något svartrostangrepp inte förekom, fick kanske normal skörd av vete, men han får likafullt ett bidrag på 1 500 kronor. Ett så utformat system måste sägas vara i hög grad orättvist, och det har icke heller förtjänsten att kunna stimulera till en ökning av veteproduktionen. Enda möjligheten att åstadkomma rättvisa synes vara att ge ersättning i proportion till förlusternas storlek.

Tack vare de årliga skördeuppskattningarna har man en ganska god inblick i veteskördens såväl normala storlek per hektar i olika delar av vårt land som även dess storlek under år 1951. Det torde därför vara möjligt att på grundval av föreliggande siffermaterial fastställa skadornas procentuella storlek och få landet uppdelat i distrikt, där skadorna varit t. ex. 90, 80, 70 och 60 % etc., och att sedan lämna jordbrukarna ersättning i proportion härtill. Till någon del kan emellertid skördeminskningen ha berott på andra faktorer än svartrosten, och särskilt där skadorna varit stora, har skörd, tröskning, transporter m. m. krävt mindre arbete än normalt. Om skadorna beräknas till ett värde av 110 miljoner kronor, synes det vara rimligt, att ett belopp på 90 miljoner kronor anslås som ersättning för ifrågavarande förluster. Detta belopp bör icke betraktas såsom en subvention utan som ersättning för en katastrofskada. Beloppet bör ställas till jordbruksnämndens förfogande för att genom den och hushållningssällskapen fördelas till jordbrukarna enligt ovan skisserade riktlinjer. Fördelningen av ersättningen blir på detta sätt betydligt rättvisare än enligt den av Kungl. Maj:t godkända överenskommelsen.

Det synes också vara skäl att granska förslaget om en retroaktiv ersättning med 30 kronor per svin, som slaktats fr. o. m. 1 september 1951. Statsrådet anför, att det synes angeläget, att fläskproduktionen erhåller ett ytterligare stöd. Han anför vidare, att det av betäckningsstatistiken framgår, att den hittillsvarande prissättningen icke varit sådan, att den i tillräcklig utsträckning främjat den önskade produktionsomläggningen i riktning mot ökad fläskproduktion. Vissa svinuppfödare skulle emellertid genom den retroaktiva ersättningen få en alldeles opåräknad inkomst, som särskilt för de s. k. svinfabrikerna skulle uppgå till mycket betydande belopp. Lika litet som veteersättningen kan denna ersättning stimulera till ökad produktion. Den kan emellertid inte heller motiveras med att den skall täcka förluster. Den har i själva verket endast till uppgift att fylla ut ett visst belopp i kalkylen. Pristillägget på 30 kronor per svin synes oss väl befogat, i den mån det kan främja en ökning av fläskproduktionen, men en sådan verkan kan man icke räkna med för den del av ersättningen, som skall utgå för de svin, som slaktats innan överenskommelsen träffades. Däremot torde man kunna utgå ifrån att överenskommelsen kunnat påverka produktionsomläggningen t. ex. från mitten av mars eller början av april. För tiden från 1 september till 1 april (7 månader) torde den retroaktiva ersättningen för svinen kunna beräknas uppgå till ett belopp av ungefär 30 miljoner kronor. Detta belopp synes oss böra utgå ur kalkylen och ersättningen, 30 kronor per svin, endast lämnas för de svin, som slaktats eller slaktas efter den 1 april.

Särskilt starka betänkligheter ur social synpunkt väcker den föreslagna höjningen av margarinpriset. Enligt tillförlitliga uppgifter skulle margarinet för närvarande kunna säljas till ett pris av 2,70 kronor per kg. Att under sådana omständigheter höja priset i detaljhandeln från 3,60 till 4 kronor per kg synes oss icke försvarligt. Syftet med denna höjning är ju icke att utjämna något underskott i clearingkassan för fettråvaror utan att förebygga en ur avsättningssynpunkt olämplig rubbning av förhållandet mellan smör och margarin i konsumtionen. Det är av denna anledning som man velat undvika en alltför stor skillnad mellan smörpris och margarinpris. Och smörpriset har enligt den träffade överenskommelsen höjts med 30 öre per kilogram (härtill kommer 10 öres marginalhöjning, i detaljhandeln blir alltså höjningen 40 öre), varigenom kalkylens inkomstsida tillföres 12 miljoner kronor. Det har ansetts lämpligt att ta de medel, som inflyter genom nämnda höjning av margarinpriset, i anspråk för att bestrida en del av statens kostnader för pristilläggen. Från clearingkassan skulle man följaktligen ta ett belopp på högst 10 miljoner kronor för utbetalning av pristillägg under innevarande regleringsår.

Genom den av oss föreslagna metoden att ersätta svartrostskadorna på vete kan man emellertid undvika att höja smörpriset. I så fall behöver man icke heller höja margarinpriset. Vi föreslår därför, att både smörpriset och

margarinpriset återföres till de lägen, de hade före den senaste höjningen, och att det belopp, smörprishöjningen beräknats inbringa, 12 miljoner kronor, strykes ur totalkalkylen.

Sammanfattningsvis kan skillnaden mellan propositionens förslag och det här framlagda belöpas av nedanstående uppställning (miljoner kronor):

	Enl. proposition nr 176	Enl. här framlagt förslag
Prishöjning på smör	12,0	—
Övriga prishöjningar	30,5	30,5
Mjölprisreglering	145,0	145,0
Pristillägg för svin	52,0	22,0
Arealbidrag för vete.....	48,0	—
Okompenserat underskott	41,0	41,0
Summa	328,5	238,5
Katastrofersättning för vete	—	90,0
Summa	328,5	328,5
Utgift för statskassan	235,0	257,0
Egentlig livsmedelssubvention ..	235,0	167,0

Det framgår av denna uppställning dels att det okompenserade underskottet i båda fallen är detsamma, dels att statens sammanlagda utgifter blir något högre men de egentliga livsmedelssubventionerna avsevärt lägre enligt vårt förslag än enligt propositionen. I själva verket blir dock icke subventionsbeloppet fullt så stort som ovan angivits. Under den tid, som kan beräknas ha förflutit, sedan de nu gällande smör- och margarinpriserna infördes, till dess riksdagen kan fatta beslut i frågan, torde prishöjningarna ha givit ett belopp på 6 à 7 miljoner kronor. Detta belopp bör helt naturligt användas för att bestrida en del av kostnaderna för prisregleringen. De egentliga livsmedelssubventionerna skulle sålunda begränsas till i runt tal 160 miljoner kronor.

Med stöd av vad sålunda anförts få vi hemställa,

att riksdagen måtte besluta,

att ersättning för svartrostskaador skall lämnas utanför jordbrukskalkylen med ett belopp på 90 miljoner kronor, som ställes till jordbruksnämndens förfogande,

att den s. k. retroaktiva ersättningen för svin slaktade under tiden 1 september 1951 till 31 mars 1952 uteslutes och att i enlighet härmed ett belopp på 30 miljoner kronor strykes från kalkylens inkomstsida,

att smör- och margarinpriserna återföres till den nivå, de hade före den senaste höjningen, samt att propositionen i övrigt måtte bifallas.

Stockholm den 22 april 1952.

Hugo Osvald.

Hj. Weiland.
